

**TYSVÆR
KOMMUNE**

Tilsynsplan mindre private avløp Tysvær kommune

Vedtatt i teknisk utvalg 08.03.2018

Innledning

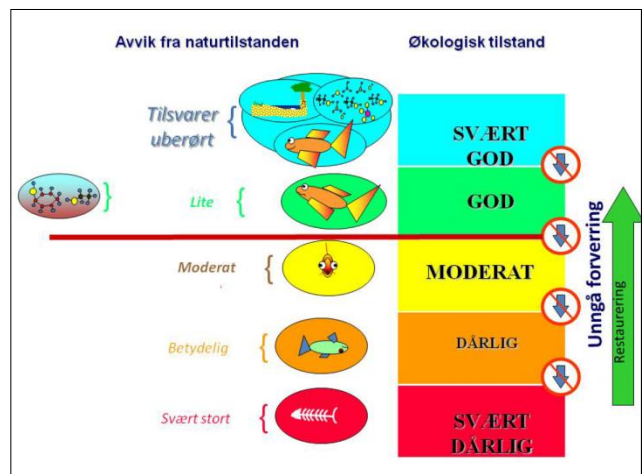
Alle bygg som har innlagt vann skal enten være tilknyttet offentlig avløp eller ha et godkjent utslipp. Tysvær kommune er en kommune med mye spredt bebyggelse, slik at det ikke er mulig eller økonomisk og miljømessig forsvarlig å koble seg til offentlig avløp alle steder. Mindre avløpsanlegg (mindre enn 50 personekvivalenter) er regulert gjennom forurensningsforskriften kap 12. Kommunen er forurensningsmyndighet og gir utslipptillatelser. Det er per i dag ca 2000 private anlegg registrert i kommunen, og det har de siste årene blitt godkjent mellom 30-40 nye anlegg per år.

Det fremgår av forurensningsforskriften § 11-4 om gebyrer for saksbehandling og tilsyn etter forurensningsforskriften at kommunen kan ta betalt for å føre kontroll med de private avløpsanleggene. Gebyrene skal samlet sett ikke overgå kommunens kostnader med arbeidet. Det er gjennom budsjettvedtak bestemt at eiere av private avløpsanlegg skal betale et årlig gebyr for tilsynsarbeidet gjennomført av kommunen. Størrelsen på gebyret framgår av gebyrregulativet og er i 2018 på kr 175.

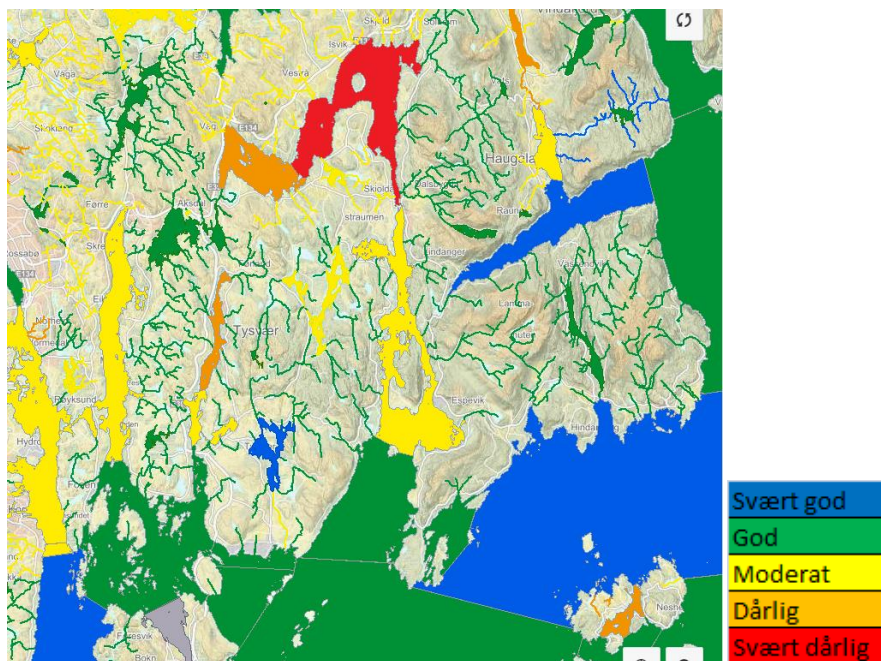
Tysvær kommune har tidligere ikke ført aktiv kontroll og tilsyn ved private avløp. Norsk Vann rapport nr 184/2011 "Tilsyn med utslipp fra avløpsanlegg innen kommunens myndighetsområde" sier at kommuner i liten grad har ført tilsyn med slike mindre private avløpsanlegg, og Tysvær kommune skiller seg i så måte ikke ut. På grunn av vanddirektivet og krav om god miljøtilstand i vassdrag er det nå flere kommuner som ser behovet for å i større grad ha kontroll på de private avløpsanleggene.

Bakgrunn

EUs vanddirektiv ble gjort gjeldende i Norge i 2009 gjennom vannforskriften. Målet er at alt vann innen 2021 skal oppnå økologisk og kjemisk tilstand "god". Gjennom arbeidet med vannforskriften er hele landet delt inn i vannregioner og videre i vannområder. Tysvær hører hovedsakelig inn under vannregion Rogaland og vannområde Haugaland. Det er utarbeidet en regional vannforvaltningsplan for vannregion Rogaland, endelig vedtatt i 2016 med en tilhørende tiltaksplan. I dette arbeidet er alt vann delt inn i vannforekomster og klassifisert etter det en har av informasjon og antatt påvirkning i forhold til naturtilstand.

Figur 1: Grafisk fremstilling av de økologiske tilstandsklassene for vannforekomstene

Figur 2: Oversiktskart med foreløpig miljøstatus (www.vann-nett.no)

Flere av vannforekomstene i Tysvær er klassifisert med middels, dårlig eller svært dårlig miljøtilstand, særlig gjelder dette flere av fjordene.

I regionalplan for vannforvaltning i Rogaland går det fram at prioriterte vannforekomster i Tysvær er:

- Grindefjorden og Skjoldafjorden
- Skjoldafjorden ytre m/Hervikfjorden
- Førlandsfjorden indre

I tillegg er det i arbeidet også administrativt blitt prioritert å ha fokus på Storavatnet på Nes (pga oppblomstring av cyanobakterier), Storavatnet nord for Kårstø (pga gjedde, fremmed art) og Årvikelva (pga rødlistet elvemusling).

I Haugaland vannområde er det langtransportert forurensning, avrenning fra landbruk og utslipp fra spredt bebyggelse som er de viktigste påvirkningsfaktorene på vannforekomstene.

Hva er status på dagens avløpsanlegg i Tysvær kommune?

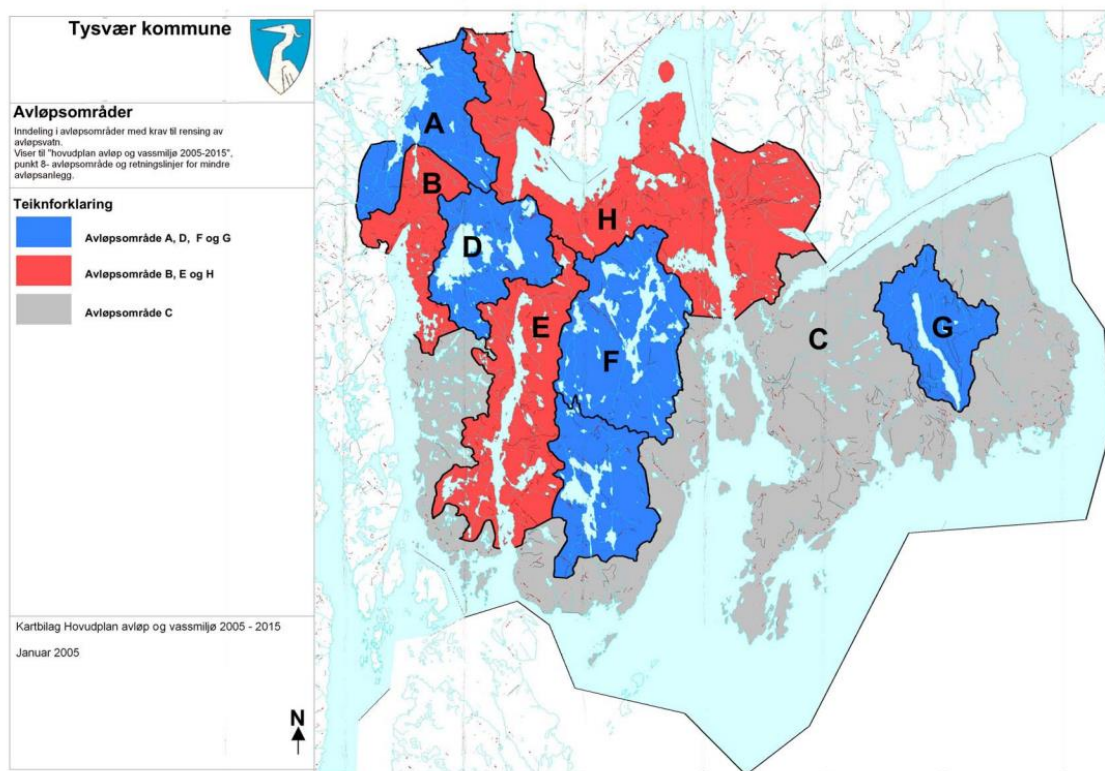
Det finnes ulike løsninger for private avløp, og det har de siste årene vært en teknologisk utvikling på området. Fra gammelt av var det vanligst med en eller annen form for slamavskiller, gjerne kalt "septik". Dette er en enkel form for rensing, hvor en enten må ha videre rensing gjennom filtrering i masser eller tett ledning til sjø der det er god sjøresipient. Andre typer renseløsninger er minirenselanlegg, våtmarksanlegg og tett tank for toalettavløp (svartvann) med annen rensing på gråvannet (vann fra vask, dusj, etc). Anleggene har forskjellige rensegrader.

De fleste typer anlegg må tømmes for slam. Tømmefrekvens er hovedsakelig avhengig av type renseløsning og bruk. Det går frem av forurensningsforskriften at en slamavskiller skal tømmes minst annethvert år for hus og hvert fjerde år for hytter. Minirenselanlegg og tette tanker tømmes en gang i året.

Kommunen har plikt til å sørge for tømming av mindre avløpsanlegg, jf. forurensningsloven § 26. I 2016 overtok Haugaland Interkommunale Miljøverk (HIM) arbeidet med slamtømming på vegne av eierkommunene. Dagens praksis fungerer slik at det ved tømming blir meldt inn eventuelle avvik via HIM sitt tømmesystem. Avvikene blir sendt videre til den aktuelle kommune. Det er kommunene som er forurensningsmyndighet og må følge opp anleggene. Fra 2016 og til i dag er det meldt inn avvik på ca 90 anlegg til kommunen, hvor ett anlegg kan ha flere avvik. Da tømming av slamavskillere skal skje annethvert år eller hvert fjerde år og HIM overtok tømmejobbene i 2016, er slamtømmer enda ikke kommet gjennom alle anlegg i kommunen. Det er forskjellig alvorlighetsgrad på avvikene, hvor de fleste ser ut til å gjelde at tanken er ødelagt og ikke tett.

Ved behandling av søknad om utslippstillatelser bruker en "[Retningslinjer for behandling av søknad om utslipp av avløpsvatn frå bustad, hytter og lignende i Tysvær kommune](#)" som ble vedtatt i 2005. I retningslinjene er kommunen delt inn i forskjellige soner etter hvor sårbar resipienten er, se figur 3, med forskjellige rensekrav i de ulike sonene.

Figur 3: Kart over avløpsområdene i kommunen. A, D, F og G er ferskvannsresipienter med de strengeste rensekrav. Avløpsområde B, E og H er "sårbar sjøresipient" og avløpsområde C er "god sjøresipient", så fremt en kan føre utslippet i ledning til sjø.

Kommunen har et relativt godt system for å følge opp de som får nye utslippstillatelser.

Hvorfor tilsyn på private avløp?

"Det har aldri vært noe problem med mitt avløp, vi verken ser eller lukter noen forurensning. Har fungert i alle år!"

Figur 4: Private avløpsanlegg.

Avløpsvann består av organisk stoff og næringsstoffer som kan føre til eutrofiering i vassdrag dersom det ikke blir rensert tilstrekkelig. Ved eutrofiering skjer det en forstyrrelse i den naturlige balansen i vassdraget, og en får økt planteproduksjon som igjen kan føre til oksygenfritt vann med store konsekvenser for økosystemet. I enkelte tilfeller kan en oppleve en oppblomstring av giftige cyanobakterier som fører til at vannet blir ubrukelig som drikkevann og til rekreasjon.

Avløpsvannet inneholder også bakterier, parasitter og virus som kan føre til forurensning av drikkevann og badeplasser. Verden har blitt mindre de siste tiårene og globaliseringen har ført til at det er nye bakterier og parasitter som dukker opp i avløpet. I områder med spredt avløp er det ofte også privat vann, som kan være sårbare for forurensning fra private avløp.

Videre må en anta at avløpsvannet i dag ikke er det samme som for eksempel 50 år siden. Vi bruker vesentlig mer vann i dag enn før. Avløpsvannet kan inneholde kjemikalier (såper, vaskemiddel, etc), mikroplast (fra direkte utslipp gjennom kosmetikk, såper og tannkrem og fra vasking av klær som er laget av plast) og medisinerester (både det som feilaktig blir kastet i toalett og det som skilles ut i urin og fekalier). Det er heller ingen grunn til å tro at det blir kastet mindre avfall i private avløp enn i det kommunale, som både skaper driftsproblemer og fører til at avfall havner i naturen.

Tysvær er en stor hyttekommune, og en ser at det nå blir bygget og oppgradert hytter med en annen sanitær standard enn om en går 20 år tilbake. Fram til ca år 2000 var det ikke lov med innlagt vann på hytter i kommunen, nå bygges det hytter med både toalett, dusj og vaskemaskiner. Flere eldre hytter har også innlagt vann uten at det er registrert hos kommunen fordi det «kun» er utslipp av gråvann, altså ikke toalettavløp. Også utslipp av gråvann er søknadspliktig med krav om rensing.

Alle disse forholdene tilsier at det er viktig at også de private avløpene fungerer slik de skal. Et enkelt avløp som ikke renses tilstrekkelig har gjerne ikke så mye å si dersom resipienten tåler det, men ser en på alle de ca 2000 private anleggene i kommunen samlet, så utgjør de et vesentlig potensial til forurensning. Kommunen har plikt til å se på det overordnede bildet, og vurdere den samlede belastningen til det beste for befolkningen og naturmiljøet i kommunen.

Det er også slik at ved de offentlige avløpsanleggene er det ansatt personer med fagkompetanse innen VA, som drifter, vedlikeholder og fører tilsyn ved anleggene. Erfaring viser at private enkelthusanlegg ikke blir vedlikeholdt på samme måte. Private hus- og hytteeiere har typisk ikke kompetanse til, eller særlig interesse av, å drifte et avløpsanlegg. Det er eksempler på at hus og hytter blir totalrenovert, men avløpet er det ingen interesse av å rehabilitere (ute av syne ute av sinn). En må huske på at heller ikke avløpsanlegg har evig levetid. For eksempel ble det på 70- og 80-tallet godkjent en rekke slamavskillere med påfølgende sandfiltergrøfter i kommunen. Disse grøftene er nok mer enn nok mettet for mange år siden.

Figur 5: Tett utløp og løst lokk på slamavskiller, fører til oppstuvning av urensset avløpsvann på bakken.

Hva skal et tilsyn innebære?

Tilsyn = kontroll + reaksjon

Gebyret som skal dekke tilsynsarbeidet tilsvarer ca en 50 % stilling. Det er anbefalt at private avløpsanlegg bør ha tilsyn minst hvert sjettede år. Dersom en gjennom en periode på seks år skal kunne komme gjennom et tilsyn på alle anleggene vil det svare til at en må ha tilsyn på ca 7 anlegg i uken. Detaljeringsgraden i tilsynet må tilpasses de ressursene en har. Et tilsyn ute i felt tar gjerne ikke så lang tid, men en regner med at det vil dukke opp flere avvik, og at det er flere som vil få pålegg om rehabilitering eller full oppgradering av anlegg. Da dette er en vesentlig utgiftspost på hus- og hytteeiere er erfaringsmessig slike saker svært tid- og ressurskrevende.

Minirensesanleggene har krav om årlig service fra leverandør/fagkyndig. Kommunen mottar årlig rapport på hvilke anlegg som er blitt besøkt og eventuelt hvilke avvik som er funnet. På grunn av begrensede ressurser ser en at et slikt forenklet dokumenttilsyn kan være tilstrekkelig for minirensesanleggene og tilsvarende anlegg som har krav om service.

Slamtømmere skal melde inn eventuelle avvik som blir oppdaget ved tømming. Det er kommunen som må følge opp disse avvikene ved å ta kontakt med eier for utbedring. I forkant må en gjerne undersøke dokumenter og hvilke krav som var satt i en eventuell utslippstillatelse. Anleggene må også følges opp i ettertid, slik at en ser at pålegget blir etterfulgt. For enkelte oppgraderinger samt nye anlegg må det søkes om utslippstillatelse som skal være godkjent av kommunen før anlegget blir satt ned, med den saksbehandling det innebærer.

En foreslår at slamtømmers kontroll av anleggene ved tømming, og kommunens oppfølging i ettertid, samt oppfølging av servicereporter på renseanlegg, i første omgang vil være hovedformene for tilsyn. I tillegg til disse to måtene å følge opp anlegg på foreslår en føre tilsyn ved å ta stikkprøver med dokumenttilsyn og kontroll i felt på enkelte anlegg. Det er ikke satt av noen midler til prøvetaking av avløpsvann. En foreslår derfor at en ved tilsynet vil foreta en dokumentasjonskontroll (er utslippet i samsvar med utslippstillatelsen) og funksjonskontroll av anlegget (er det synlig lekkasje, er alle deler intakte, er utløp tett, er vannstand ok, er lokk sikret, er det synlig forurensning, etc).

Kommunen kan gjennom forurensningsloven ilegge tvangsmulkt dersom et eventuelt pålegg om oppgradering/rehabilitering ikke blir fulgt. Eventuelle pålegg og vedtak om tvangsmulkt må selvsagt følge forvaltningslovens krav til saksbehandling. Tvangsmulkt blir innkrevd av Statens innkrevingsentral, og går til staten.

I tilsynsarbeidet vil en bruke programvaren KomTek, hvor anlegg og tømmefrekvens er registrert, og det er tilrettelagt for registrering av kontroller og innmelding av avvik.

Først når en går i gang med tilsynet vil en se hvor tidkrevende det er. Dette er for Tysvær kommune «førstegangsarbeid», og tilsynsplanen må gjerne revideres etter hvert som en gjør seg erfaringer i forhold til ressurser, detaljeringsgrad og rutiner. Etter fire år vil slamtømmer ha vært gjennom og tømt alle anlegg i kommunen. En kan gjerne regne med at det vil bli meldt inn færre avvik under neste tømmerunde, slik at mindre tid vil gå med til oppfølging av disse.

Figur 6: Utett anlegg med vanninntrenging. Dette fører til kortere oppholdstid for avløpsvannet i anlegget, og forstyrrer renseprosessen.

Prioriteringer

På grunn av begrensede ressurser og et etterslep på tilsyn av de private anleggene, foreslår en først å prioritere å følge opp avvikene som er meldt inn fra HIM og føre kontroll med serviceavtalene. Alvorlighetsgraden på avviket samt resipientens sårbarhet og brukerinteresser må tas i betraktning ved prioritering av oppfølging av avvik.

Opprydding i private avløp henger sammen med utbygging av kommunalt avløpsnett. Kommunal hovedplan for avløp legger opp til store investeringer på det offentlige avløpsnettet. Nytt renseanlegg på i Haugaland Næringspark på Gismarvik gir økt kapasitet til at flere kan knytte seg til det kommunale avløpsnettet. Gjennom plan- og bygningsloven § 27 kan kommunen kreve eiendommer tilkople til offentlig infrastruktur, jf. også sak nr 75/17 i kommunestyret om retningslinjer for krav om påkobling til kommunalt vann- og avløpsnett. En mener at det er fornuftig å prioritere tilsyn i områder hvor det nå ligger til rette for tilkobling til offentlig nett. Førre – Stakkestad er et eksempel på et slikt område. Resultat av et tilsyn kan da være pålegg om tilknytting til offentlig avløpsnett i stedet for rehabilitering/nytt privat avløpsanlegg.

En bør også se på miljøstatus til vannforekomstene i vannforvaltningsarbeidet. Områder med dårlig miljøtilstand hvor en antar at private avløp er en påvirkningsfaktor bør prioriteres for å følge opp regionalplan for vannforvaltning. Grindefjorden og Skjoldafjorden peker seg gjerne ut her. Innerst i fjorden ligger det et kommunalt renseanlegg, men dette har ikke kapasitet til å ta i mot mer avløpsvann. I følge avløpsplanen skal anlegget legges ned, og avløpet skal overføres til nytt renseanlegg på Gismarvik. Dette ikke er klart per i dag, men planlagt ferdig i 2019.

Gjennom retningslinjer for behandling av søknad om utslipp mindre enn 50 pe går det frem at ferskvannsområdene er de mest sårbare, og dermed har de strengeste rensekravene. Også ferskvannsområdene bør prioriteres.

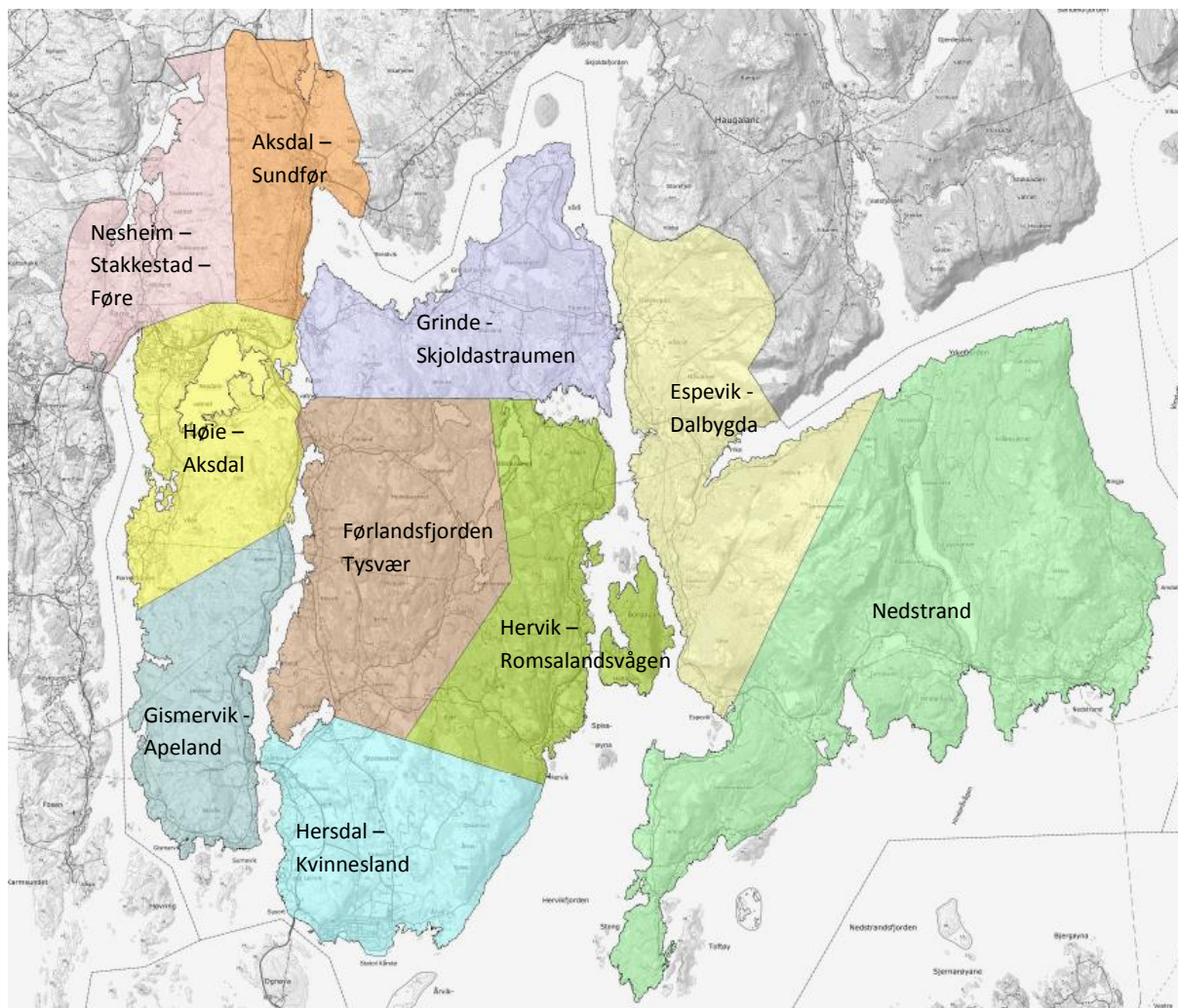

Inndeling i tiltakssoner

Kommunen har allerede anleggene delt inn i forskjellige soner (kalt "roder") etter det tidligere tømmesystemet fra den gang kommunen hadde ansvar for tømming. En foreslår å ta utgangspunkt i dette for stikkkontrollene. Se tabell 1 for mer informasjon. Her er ikke minirensesanlegg og tette tanker tatt med.

Tabell 1: Oversikt over anlegg fordelt etter områder, unntatt minirensesanlegg og tette tanker

Områdenavn	Antall anlegg i området	År tilsyn	Merknad
Nesheim - Stakkestad - Førre	76	2018/2019	Deler av området kan knyttes på offentlig avløp, ferskvannsresipient
Skjoldastraumen - Grinde	204	2019	Ses i sammenheng med overføring av offentlig avløp til nytt rensesanlegg på Gismarvik, planlagt i 2019. Fra Grinde til Søvik er det lagt kommunalt avløp.
Førlandsfjorden - Tysvær	211	2020	Indre Førlandsfjord har dårlig miljøtilstand, ellers ferskvann
Aksdal - Sundfør	78	2020	Grindefjorden har moderat miljøtilstand
Høie - Aksdal	158	2021	Førresfjorden har moderat miljøtilstand. I Førre-Aksdal området er det utbygd offentlig avløp.
Hervik - Romsalandsvågen	200	2021/2022	Ytre Skjoldafjord har moderat tilstand. Ved Hervik er det offentlig avløp.
Espevik - Dalbygda	178	2022	Ytre Skjoldafjord har moderat tilstand.
Hersdal - Kvinnesland	139	2023	God sjøresipient + ferskvannsresipient
Gismervik – Apeland	177	2023	God resipient + ytre Førlandsfjorden
Nedstrand (Ringjavegen – Liarvågvegen)	320	2024	God resipient
SUM	1741		

Figur 7: Tiltakszoner for kontroll av private avløpsanlegg, grovt inndelt.

Listen i tabell 1 er de anleggene som er registrert hos kommunen. I tillegg dukker det av og til opp eiendommer hvor kommunen ikke har opplysninger om avløpet, enten fordi det ikke er etablert noe avløp, fordi det er lagt inn vann på et tidspunkt da det ikke var søknadspliktig eller fordi det rett og slett er lagt inn vann uten å søke. Også disse eiendommene må følges opp.

Et anlegg som ikke lenger fungerer og som ikke er i samsvar med rensekravene vil måtte oppgraderes eller en vil kunne kreve tilkoping til kommunalt avløp der dette er aktuelt. Dette kan være en vesentlig utgiftspost for huseiere og det er viktig med informasjon om hvorfor kommunen nå går i gang med tilsyn, og at de får tilstrekkelig med tid til å kunne oppgradere anleggene. Et pålegg om nytt anlegg kan koste en eier mellom 50 000 - 200 000 kr avhengig av avløpsløsning, og kommunen har per i dag ingen støtteordninger for dette.